

žal rezultatov višje organiziranih šol. (Glej »Popotnik« 1939/40, št. 3-4.) Na teh šolah je naravnost nujna bogata mladinska (leposlovnostna in realna) knjižnica, tam morajo biti najboljše in v dovoljnem številu stenski in ročni zemljevidi, tu bi morali biti razni aparati in slike ter razna sredstva in pripomočki za tiho (osebno, skupinsko) umsko in ročno zaposlitev: učenje, pripravljanje, iskanje, vaja, preizkuševanje, itd. Če je pa dovolj, da se naš vaški otrok na nižje organizirani šoli nauči le pisanja, čitanja in nekaj računanja in brbljanja raznih sestavkov na pamet, potem — potem je pa vsa ta novejša in sodobna pedagoška, psihološka, metodična ali kakor se vsa ta »popotija« imenuje... res odvisna in nepotrebnost. Potem pa ni treba drugega kakor tablico s kamenčkom, oguljeno čitanko, ki je preromala že pet ali več rodov, pa palico in driljanje in driljanje.

Ne vemo, kakšno je ozadje pri zahtevi, da se naj prenese oskrbovanje ljudskih šol nazaj na občine, jasno je le, da to ni demokratično v širšem pomenu besede, najmanj pa je to demokratizacija kulture, vzgoje in izobrazbe. Bila bi, če bi bili vsi predeli naše domovine enakomerno obdarjeni z ekonomskimi sredstvi, da bi lahko vsaka najnižja samoupravna enotica zajemala za izobrazbo vaške mladine iz polnega in z vsem razumevanjem in žrtvovanjem za napredek. Tako je pa pravično, demokratično in nujno, da močnejši predeli in centri podpro šibkejše. Ne

miloščine, temveč vrnitev dolga in plačilo za težko delo in življenje v težkih predelih in razmerah. Tako bo rasel pravi duh narodnega občestva, duh skupnosti, enakosti in demokratičnosti.

Slovensko učiteljstvo se zaveda svojega poslanstva in želi dati zadnjemu otroku v zadnji slovenski vasi največ kar zmore dati, a dolžnost celotne slovenske javnosti in posebej še poklicanih in odločujočih činiteljev pa je, da ustvarijo solidne ekonomske pogoje za izobrazbo najširših plasti naroda t. j. da bo osigurano materialno vprašanje slovenaške šole.

Storimo za »izobrazbo kmečke mladine« vse, posebno pa:

1. Vzdrževanje ljudskih šol naj ostane v kompetenci banovine, vključijo naj se še vsa samoupravna mesta. Poenostavi naj se poslovanje, da postane prožnejše in enostavnejše.

2. V kompetenco banovine naj se prenese tudi zidanje in prezidava šol ter oskrba šolskega inventarja.

3. Vaške šole je treba oskrbeti z vsemi potrebnimi pedagoško-didaktičnimi pripomočki in učili; posebno skrb pa je v tem pravcu posvetiti nižje organiziranim šolam.

4. Vsak otrok naj dobi vse učne pripomočke v šoli brez ozira na njegove gnotne prilike. Vsi naj bodo enako oskrbljeni s samoučili, naj ne bo siromašnejši prikrajšan tam, kjer mu daje zakon ljudske šole iste pravice (§§ 2., 4. in 127. z. o. l. š.).

Za složnost vsega uradništva

Iz dneva v dan raste draginja in ogroža eksistenco tisočim in tisočim uradniškim družinam. Plača ne dosegata niti eksistenčnega minimuma. Državni uslužbenec zasluži komaj za golo življenje, t. j. za stanovanje in hrano. Za ostale potrebe kakor obleko, obutev, časopis, knjige, kurjavo, razsvetljavo ter kulturne potrebe pa mu ne ostane nič. V najnižjih skupinah ne zadostuje plača niti za hrano in stanovanje ter mora uslužbenec zadostiti ostalim članom v stanu primernim potrebam iz posojila. Tako brede uradništvo od meseca do meseca v večje dolgove, za njih odplačilo pa ni nobenega izgleda. Ako pride v družino še bolezen, če ima šoloobvezne otroke (za srednje in visoke šole), tedaj trpe domači v pravem pomenu besede pomanjkanje. Ni mi treba poudarjati, da je najbolj prizadeta družina, ker so izdatki zanjo 1, 2 ali večkrat večji kakor so izdatki samskega uradništva, plača pa je le ena (moževa) ali poldruga (moževa + ženinca). Družina je bila z zvišanji najhujše prizadeta, pri povišanjih pa ni dobila tega nazaj, kar ji je bilo odvzeto. Tako so se njeni dohodki od leta do leta manjšali in so danes daleč pod življenjskimi minimumom. Še prav posebno hudo se godi družinam zvanikov in služiteljev, katerih plače so tako male, da ne zadostujejo niti za golo življenje.

Povprečna plača državnega uradnika do V. pol. skupine znaša 1735 din, zvanikov 936 din in služiteljev 795 din. Od plače uradništva ostane povprečno 213 din (če plača hrano in stanovanje), od plač zvanikov in služiteljev pa ne ostane nič. Kako je mogoče živeti 2 članoma (možu in ženi) s plačo 795 dinarji! Dohodki nikakor niso v sorazmerju z življenjskim standardom. K temu moramo še dodati, da indeks cen stalno raste ter bo v najkrajšem času dosegel onega 1. 1929.1. Strašno porast cen pada kot mora na drž. uslužbenstvo, katero čakajo še težji časi. Nekateri posamezniki pa si kopičijo denar, da že ne vedo kam z njim, drž. uslužbenci pa zamažajo na pravično povišanje svojih prejemkov. Kako se je pri prejšnjih znižanjih vedno poudarjalo, da je znižanje le posledica padca cen življenjskih potrebščin. Takrat je bil motiv znižanja življenjska raven in prav ista zahteva danes povišanje prejemkov. Cene rastejo že 1 leto ter se zadnje mesece skokoma dvigajo, pa ni nikogar, ki bi pomagal. V vseh

časopisih in na vseh zborovanjih se govori, da je treba nujno najti izhod iz nevdzdržnega stanja — povišanja pa ni od nikoder. In izgleda, da ga še ne bo!

Kaj torej storiti? Rešitev je samo ena: vse stroke državnega uslužbenstva se morajo strniti v močno, enotno in zavedno organizacijo. Minil je čas, ko je vsako društvo delovalo le za izboljšanje položaja lastnih članov in mu ni bilo mar, kakšen je položaj drugih strok. Tak deljen trud ne rodi uspeha, uspeh je le v slogi. Učiteljska organizacija, društvo poštinih uslužbencev, železničarjev, sodnikov, sodnih uradnikov, profesorjev, finančnih in carinskih uslužbencev samoupravnih nameščencev, itd., vse te organizacije so se trudile za izboljšanje svojega položaja. Mnogokrat je ena organizacija priborila svojemu stanu neke bonitete na škodo drugega. Toda vsi so še nekako izhajali, zato ni bilo nevoščljivosti, če je imel en stan nekoliko boljše stališče. Danes pa se prav vsi, tudi tisti stanovi, ki so bili materialno prej nekoliko na boljšem, borijo le za golo življenje.

V tej težki borbi moramo prav vsi pozabiti na vse razlike in eventualne spore in si moramo tovariški podati roke in priznati, da majo prav vsi stanovi svoje sočene in senčne strani. Ali se godi poštnemu uslužbencu kaj boljše, saj dela od jutra do večera mnogokrat v vlažnih in nezdravih prostorih, dan za dnem, praznik za praznikom, brez odmora? In kako šele železničarju, ki prejema 705 din plače ter v mrazu in snegu opravlja svojo težko in odgovorno službo? Ali se prav za prav ne godi vsem, prav vsem slabo? Da, vsem. Vse nas tlači k tlom silna draginja in nihče od nas ni ne more pomagati. Posamezniki in posamezne organizacije nimajo moči, od drugod pa je ne smemo pričakovati. Pomagamo si lahko edino sami! Gospodarske ustanove so se združile v truste in proti njim je posameznik drobna šibica. Proti njim je možna samo borba strnjene organizacije. Podati si moramo roke in združiti vsi: učitelji, profesorji, poštini uslužbenci, železničarji, finančni uslužbeni, samoupravni nameščenci itd. Izenačiti moramo vse razlike, vsa višja in nižja zvanja ter moramo biti samo eno: zavedni in značajni člani velike organizacije, ki bo zbrala okrog sebe vse državno in samoupravno uslužbenstvo, ne glede na delo, stan in prepričanje. Vse

stanovske organizacije morajo medsebojno sodelovati, se posvetovati in enotno ščititi koristi vseh članov. Zastopati morajo objektivno in nepristranski interese vseh stanov. Naš cilj mora biti: izboljšanje življenjskega stanja vseh 185.477 državnih aktivnih in 155.988 samoupravnih in upokojenih uslužbencev. Vsi člani vseh stanovskih organizacij pa morajo

Prvi slovenski učiteljski koledar

Z novim državnim šolskim zakonom leta 1869, je nastalo med tedanjim slovenskim učiteljstvom novo gibanje za pravice učiteljskega stanja, njegovo veljavo, za izboljšanje gnotnega položaja ter za napredek šole, pouka in za kulturni in prosvetni napredek naroda.

Da to delo tem bolj utrdijo in poglobe, so učitelji začeli ustanavljati učiteljska društva po okrajih in posebej za posamezne dežele. In tako je prišlo do razmaha tudi Učiteljsko društvo za Kranjsko, ki je bilo ustanovljeno že leta 1868, pod geslom: »Združimo se vsi ljudski učitelji na Kranjskem, da bomo duševno in materialno napredovali, in da se bodo naše domače šole vsestransko boljšale.«

Kako se je tedanje učiteljstvo s polnim idealizmom oprijelo nadaljnega dela, nam priča njegov učiteljski koledar, ki ga je pod uredništvom Andr. Praprotnika izdalo to društvo že za leto 1871. Je to prvi slovenski učiteljski koledar. V njem so priobčene vse tedanje šolske naredbe, šolske oblasti v deželi ter vse tedanje osnovne šole z učitelstvom. To so bile z redko, redko izjemo enorazrednice, v katerih je poučevalo 302 učitelja in 5 učiteljic. Od vsega tedanjega učiteljstva na Kranjskem žive še trije, in to so: Kavčič Franc v Dev. Mar. v Polju pri Ljubljani, tedaj učiteljski voditelj enorazrednice v Dragatušu v Beli Krajini. Ima že 94 let, a je za svojo starost še zelo čil duševno in telesno. Drugi je Majer Josip v Ljubljani, tedaj učiteljski voditelj enorazrednice v Stični na Dolenjskem. Dolgo dobo je služboval v Ljubljani in nazadnje je bil upravitelj šole na Ledini. Mož, prav za prav je ostal fant vse življenje, ima že 88 let. Kljub temu ga je vedno opaziti na ljubljanskih ulicah. Oba uživata pokoj že okrog trideset let. Zadnji, tretji, je pa Janko Zirovnik, živeč v pokouju v Kranju. On tedaj še ni bil učitelj, pač pa gojenec prvega letnika ljubljanskega učiteljskega učiteljskega učiteljskega, ki je takrat imelo le tri letnike. Kljub 84 letom je telesno in duševno še mladeniško prožen.

Med tedanjim učiteljstvom se je nahajal starejšemu učiteljstvu dobro znani Zima Janez, koroški rojak, tedaj še Slovenec, a je kmalu na to postal eden najhujših nemškutarjev ter se prekrstil v »Sima Johana«. Bil je sicer zelo sposoben in svojem poklicu, a po svoji fiziognomiji in občevarju nesimpatičen. Umril je že pred 40 leti v Gorici, kjer je iskal ozdravljenja.

V rubriki za opazke navaja avtor koledarja Andrej Praprotnik za vsak mesec kratke

to težnjo podpirati — v moralnem in materialnem oziru. Postati moramo vsi eno, biti enotni in složni ter odkritosrčni in značajni tovariši. Boriti se moramo vsi za enega in eden za vse. V teh viharjih in težkih časih mora biti naše najvišje geslo: V slogi je moč!

pedagoško-didaktične smernice in kratka navodila za pouk v navedenem mesecu. Tako se glasi navodilo za januar sledeče:

»Ktere podučne knjige in časopise bodeš bral v tem letu? Ali bereš »Uč. Tovarša«? Vedi, da je čas drag zaklad, kterega nikoli ne smeš zamujati. V šoli pa misli, da je pozimi šolski poduk naj boljše seme za poletni sad. Tudi preišljuj, ali si s šolskim podukom na pravi poti, ali ne. — Ali skrbiš, da navadnemu šolskemu nauku tudi še kaj drugega potrebnega in koristnega vpletaš in privedeš, da je ves poduk bolj nov, mikaven in tečen? — Ali imaš sadna drevesca dobro povita, da ti jih zajec ne bo pokyral? Sadne peške pridno nabiraj! Če imaš čebele, vari, da miši ne pridejo do njih, — pa tudi skerbi, da bodo dobro odete. — Tice nimaj kaj jesti; potresi jim včas kaj zernja; pa tudi otrokom jih pripravčaj.

Šolsko izbo večkrat prevetri, da bo v nji dobra sapa. Na koncu meseca pohvali učence, kteri so ves čas pridno hodili v šolo, se lepo obnašali in pridno učili. Vse tvoje djanje naj vselej izvira iz pravega, blagega namena.«

Poleg drugega je obsegal koledar tudi vabila za pristop v Društvo v pomoč učiteljem, vdovam in njih sirotam na Kranjskem z navedbo novih pravil. — Društvo je bilo ustanovljeno 1860. Dalje za vstop v Učiteljsko društvo za Kranjsko s pripombo o pomenu združevanja. V imeniku učiteljstva navaja v rubrikah tudi število članstva teh dveh društev. Prvo Vdovsko društvo je imelo 96 članov, a drugo, deželno 102 člana.

Učiteljskičnikov je bilo 1. 1870./1871. v vseh treh letnikih 33. In od teh živi samo še tovariš Janko Zirovnik.

Bil je to prvi učiteljski koledar z učiteljskim šematizmom. Natisnila ga je tiskarna Jož. Rudolfa Milica, ki je imela svoje prostore na Starem trgu. Drugo leto koledar ni več izšel, najbrž zaradi prepričlega števila odjemalcev, in se zato niso mogli kriti stroški in drugi tudi zaradi tedanjih šolskih in političnih razmer, kajti med večino o šolstvu odločujočih činiteljev je prevladoval nemškutarški duh in pritisk.

Sledil je presledek petih let, ko je izšel za 1. 1876. seveda nemški šematizem ljudskih šol in učiteljstva na Kranjskem, ki ga je izdalo nemško učiteljsko društvo in katerega urednik je bil v začetku omenjeni Zima Janez, a na tem že Sima Johan. L. P.

Šolsko zadružništvo

Ta vzgojni problem je pri nas malone novota, dasi tvori, oziroma bi vsaj moral tvoriti sestavni del nove delovne šole, za katero je med osnovnošolskim učiteljstvom vedno večje zanimanje. Vedno bolj si osvajamo njene cilje in metode. Predvsem cilj, ki se ne omejuje na štiri stene, temveč zajema življenje v vsej njegovi resničnosti. Delovna šola, prepletkana je s tako vabljivim metodičnim okrasom, je in ostane okostnjak brez krvi in mesa.

Vzgojni cilj s tozadevnim delom pa nam narekuje življenje samo in njegove prilike, v katerih živimo. Današnje prilike pa so take, da nas silijo k neprestanemu in vedno

bolj mrzličnemu umiku v smeri najmanjšega odpora, k umiku proti lastni zaščiti, do katere imamo polno pravico in prav toliko tudi dolžnost kot posamezniki in člani družbe.

Kakšne so naše vsestranske razmere, kakšen zlasti gospodarsko-socialni položaj delovnega ljudstva? To vprašanje se nam neprestano vsiljuje, ker je prav v njem prvenstvena klica našega celotnega izživljanja. To poglavje se dnevno obravnava z vseh mogočih vidikov v družinskih krogih in javno, tiho in glasno; to je osiše naših razgovorov, razprav in kritik, kar pomeni, da se družbino kolesje ne vrti v redu. Zato tudi ni nobena olepšanica, če nazivamo sedanje stoletje s

Iz dnevnika učitelja Rogača

Niso še utihnili zvonovi zmagoslavni dni, ko je narod praznoval uresničenje stoletnih želj voditeljev naroda, in niso bila še sneta bändera in zastave, ki so vihrale na vseh koncih in krajih mile domovine, ko so že milij domovini zidali trdnjše in častitljivejše temelje v dvorec resnice in pravice.

Od prvega udarca nove zgodovine je zasedalo zastopstvo poveljnega ljudstva in narod si je po njih sam sebi koval svetlejšo in milejšo bodočnost. In besede, ki so jih govorili požrtvovalni vodniki, je pozvel ves narod, da je bila to resnična in samonikla njegova volja. Milo so doneli zvonovi in vihrale zastave in narod se je klanjal novi slavi in blesteči usodi mile domovine, ki je plavala v varnih rokah njegovih varuhov.

Besede njegovih voditeljev so prerodile vas in mesto, so se porodile v čistem viru očiglednih koristi in oznanila moči in slave so drhtela iz kraja v kraj, od enega konca domovine do drugega, s hriba v dolino in v breg in v polje, in naznanjala vsakomur, da je prišel čas pravice, ki se je spočela v vrstah njegovih prvoborcev.

Sreča domovine pa je zahtevala pred vsem srečo narodne šole in njenega učitelja. Tema je bila posvečena največja skrb narodnega zastopstva, ker je vrag v letih lakote obilo zasejal na rodovitno prosvetno in šolsko polje.

Jernej Tolkač, narodni zastopnik in prekupčevalec na drobno in debelo, znameniti izvedenec za prosvetna vprašanja, vzgojna in učna načela, je predložil visoki zbornici za-

konski osnutek za sodobnejši pouk in demokratizacijo šolske uprave:

§ 1. Šola je ljudska ustanova, ki naj služi volji naroda, izraženi v njegovem zastopstvu. Zastopstvo ni dolžno nikomur odgovarjati za ukrepe pedagoške ali upravne narave.

§ 2. Ker je večina naroda oratarskega stanja, se bo šola preobrazila v pripravljalnico za poljska dela. Pouk naj bo praktičen, teorija naj se opušta. Goji naj se starinski duh pradedov in s posebnim uvaževanjem uporablja njihovo poljsko orodje. Modernizacija je škodljiva kmetski miselnosti in napredku vasi.

§ 3. Učitelj je odgovoren krajevemu šolskemu odboru, ki ga imenuje narodno zastopstvo. S tem pride do izraza demokratizacija našega šolstva. Učitelje nastavlja, povišuje in odštevila ali upokojuje krajevni šolski odbor.

§ 4. Uvaja se celibat. Učiteljice se uniformirajo, obleka iz črne rasevine, tesno zapeta 1 cm pod brado. Dolžina krila do gležnjev. Prekrški se kaznujejo po zakonu o nemoralu.

§ 5. V svrhu višje demokratizacije in lepših vzgojnih uspehov, se uvaja nadzorstvo učencev nad učitelji. Siba se pa more uporabljati po mili volji, če ne ugovarjajo starši.

§ 6. Plača je v naravi. Določil jo bo krajevni šolski odbor z ozirom na zanesljivost in pripadnost učitelja. V slabih letinah se more ertati in naj živi učitelj na svoje stroške.

Zakonski osnutek, ki je bil plod vsestranskih prerešetanj, je bil s smehom in ploskanjem soglasno sprejet.

Tako se glasi uvod v dnevnik učitelja Rogača. Zal je zob časa razušil mnogo dragocenih in koristnih spominov, pa je tudi močno razdejal dnevnik ubogega učitelja Rogača. Ohranilo se je samo še nekaj naslednjih li-

stov, ki so bili edina zapuščina po njegovi prerani smrti. Mlad je končal svojo bogato življenjsko pot.

Ponedeljek, dne 13. oktobra nekega leta. Danes se je oglašil v šoli kmet Matevž Sirota v zadevi sina Jurija, ki obiskuje 4. razred. Pozval sem ga namreč, naj opravičilo sinove zamude, ker fanta 14 dni ni bilo v šolo. Oče Matevž se v smislu in pravem pomenu demokratizacije šole ni opravičeval, samo je naznanil, da je sina doma sam vzel v uk, ker je v šoli premalo uporabnega kmetijstva, kakor ga zahteva slavni § 2. slavne šolske zakonodaje. Starši da so napravili nepreklicen sklep, da bodo v času poljskih del sami izobraževali otroke, pozimi, pa naj v božjem imenu, hodijo v šolo.

Torek dne 14. oktobra n. l. Da mi ne bodo očitali pomanjkanja uporabnega kmetijskega pouka, sem danes obravnaval učno enoto »Spravljanje in shranjevanje gomoljev in korenstvas«. Ta moj sklep je še posebno podžgal gospod župan z zahtevo, naj vendar enkrat na njegovem polju zadostim učnim načrtom.

Tako sem peljal otroke na županovo njivo, kjer smo spravljali krompir na vozove. Pri tej priliki sem hotel omeniti o krompirjevih boleznih, pa je gospod župan zakričal, da je njegov krompir zdrav in da naj hitro pobiramo. Otroci pa so se tega posla kmalu naveličali in so polegali za mejo in brali šolske knjige, drugi so kamenjali vrane in zmerjali ljudi, pa jih nihče ni mogel posvariti, da ne bi zaostajal s krompirjem. Ker se gospod župan ni hotel zameriti staršem, jih ni priganjal k delu in sem končno pobiral sam.

Sreda, dne 15. oktobra n. l. Točno ob 8. uri je vstopila Čenčarjeva Uršika, kot predsednica društva »Dobrih žena«, v spremstvu tajnice Agate Korenove. Vložili sta uradno

pritožbo proti učiteljici Marjeti Pokoren, ker se ji je pri pouku odpel zgornji gumb. Prijava je bila zaključena: Iz vsega navedenega je razvidno, da je učiteljica Marjeta Pokoren v navedenem oziru skrajno lahkomišljena in da šolsko vodstvo ne posveča dovolj pozornosti moralni vzgoji otrok. Pričakujemo primernih ukrepov, da se zadosti užaljenemu moralnemu čutu.

Četrtek, dne 16. oktobra n. l. Uradna inspekcija, Zaslivanje učencev v zadevi učiteljice Marjete Pokoren in tuaradnega šolskega vodstva.

Petek, dne 17. oktobra n. l. Petek poméni slab dan. Takšen nesrečen dan sem imel jaz danes. Vrag si ga vedi (pomotoma sem izustil to grdo kletvico), kako sem zašel od vseh strogo začrtanih predpisov in vsakodnevnih kmetskih uporabnosti na razgovor: Boj Jugoslovanov za osvoboditev in zedinjenje.

Poslušali so z odprtimi usti. In potem, desetkrat sem moral povedati kaj je svoboda. Da razlikujemo narodno, versko, osebno svobodo, svobodo govora, dela v šoli.

Ne vem ali so razumeli kaj je svoboda. Prvič so slišali to nevarno besedo. Bili so bolj mirni kot sicer, čeprav nisem demokratizacije šole prav nič ovrnil.

Vendar se bojim... Sobota, dne 18. oktobra n. l. Danes je prišlo k pouku tudi kakšnih 10 staršev, kar jim dovoljuje zakon. Mirno so stali zadržani in poslušali. Jaz sem govoril o lepoti naše vasi, o dobri naravi našega kmeta, posebno vodstva, mogočno in zanosito sem poudarjal kmetski duh našega naroda.

Stali so in čakali. Končno pristopi k meni očanec Puntar in pravi: »Včeraj ste pripovedovali nekaj drugega. Fant je bil ves navdušen, pa smo še mi prišli.«

pridevkom »socialno«. V ospredje se naglo pomika zahteva po soglasju med našo notranjo in zunanjo relacijo.

Ni to nikako naključje, nikak izjemen pojav, marveč je logična posledica obstoječega gospodarsko-socialnega reda. Nismo le slučajno zašli v te prilike, ki terjajo od vseh plasti delovnega ljudstva skrajno velike žrtve in odpovedi — to stanje »na konici noža« je neizogiben pojav v socialnem redu, ki že s svojim bistvom zanika soglasje med dolžnostmi in pravicami. Iz tega socialnega reda so vznikla in se v zadnjih letih namomila že tako velika protislovja, da doživljamo samo zmedo, in to na vseh poljih našega izživljanja.

Največje protislovje pa se očituje v dejstvu, da nas je obstoječi individualistično-kapitalistični gospodarski red ne le materialno zdobil in socialno razdvojil, marveč tudi do celice prepojil s svojim lastnim duhom, s svojo idejo. Ker so ideali podrejenih mu delovnih množic istovetni z onimi njegovih materialno in s tem tudi politično-mogočnih nosilcev, so te množice njegov nezavestni in nehotni zaščitniki.

Kako naj spravimo v sklad upravičene zahteve teh množic po pravičnejši ureditvi socialnih prilik s to duševnostjo, če pa niso in ne morejo biti interesi mogočnih kapitalistov, ki vendar odločajo v gospodarskem življenju, nikdar v skladu z onimi delovnega ljudstva?

Stojimo torej pred velikim opominom, da se moramo mi kot vzgojitelji najširših ljudskih plasti sprijazniti z mislijo o novi vzgoji, ki naj vsaja v mladino prvine časa in tudi kraju primerne duševnosti: vero vase in v skupnost, voljo in vztrajnost, medsebojno

pomoč, optimizem in prepričanje, da ni obstoječi red nekaj vekovečnega in nesprenmenljivega; da ni človek tukaj le za to, da se medsebojno kolje za to, kar mu po vseh zakonih pritiče, marveč, da dolgujemo priznanje za vse, kar imamo, le zakonu vzajemnosti.

Moramo k vzgoji novih ciljev in potoj.

Najuspešnejša pot je delovna šola, ki oslanja vse svoje udejstvovanje na osiše zadržane misli. Ta vsebuje vse pogoje za življenjsko šolo. Taka — seveda vsestransko praktično zasnovana vzgoja — je danes naravnost nujnost, zlasti za naše podeželje, kjer je zanjo stotero prilik, bilo od produktivne ali potrošne strani.

V ta namen priporočam pravkar izšlo delo »Školske zadruge« učitelja Svetislava Prvanovića. Knjiga obravnava najprej duh in pomen zadržanosti vobče, o pedagoški vrednosti šolskega združništva in o njegovem pomenu z zadržanega ter ekonomsko-socialnega vidika. Avtor nas seznanja s stanjem šol-zadrug v inozemstvu, zlasti na Francoskem, kjer so te najbolj razvite.

Iz skromnih in pomanjkljivih podatkov iz naše države je razvidno, da smo tudi v tem pogledu šele novinci in eksperimentalci.

Delo priporočam vsem šolam in tovarišem, da se po eni strani prepričajo o vrednosti, pomenu in potrebi teh vzgojnih celic tudi na naši zemlji, po drugi pa, da vidijo, kako delujejo v tem pogledu drugod.

Knjiga — 80 strani navadnega formata — stane 10 din in se naroča pri založbi Izdavačko-prosvetni zadrugi S. O. J., Beograd, Frankopanova 15.

Janko Furlan

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Kako mi je bilo ...

Kolikor učiteljskih pripravnikov, toliko različnih življenjskih poti, toliko različnih življenjskih usod, toliko različnih tegob in nevesočnosti — v enem smo si pa vendar vsi pripravniki podobni skoraj do podrobnosti: vse nas tarejo materialne skrbi do skrajnosti, vsem nam je življenje posebno težko, vtesnjeno, brez najmanjše možnosti razgibanja duha in telesa.

Po maturi sem pol leta prebolevala udarce, ki mi jih je ta končni izpit zadel, nato pa sem se radi ne baš rožnatih domačih razmer ogledala za službo. Poskušala sem najprej kot domača vzgojiteljica, pa nisem vzdržala niti 14 dni, baš dovolj, da sem spoznala grenki kruh, ki ga mnoge jedo vse življenje. Nato so mi dobri prijatelji priskrbeli službo v tovarni. Tudi ta kruh ni bil manj grenak od vzgojiteljskega, povrh pa je bila še težava in odgovorna služba za majhno plačo. Morala sem pa molčati in biti vesela, da sem jo sploh dobila! Vzdržala sem radi gmotne nesamostojnosti, ki mi jo je služba omogočala in radi brezdelja, ki mi je sicer grozilo. Končno sem že skoraj pozabila, da čakam prav za prav učiteljske službe. Ko sem dobila dekret o nastavitvi, mi je bilo prav čudno. Nisem si bila na jasnem, ali bi se veselila, ali ne, tako silno tuje mi je bilo vse, kar me je čakalo v bližnji bodočnosti. Kje je že bila vsa papirnata učenost iz šole! Pustila sem jo med bučanjem tovarniških strojev, razblinila se mi je v nešteti dolgi urah, ki sem jih preživela med sivimi zidovi v napornem delu, tako da nisem bila več brezposelna učiteljica, ko sem zaprla za sabo vrata tovarne, ampak samo človek, ki z napeto radovednostjo in rahlim trepetom gleda druga, zaprta vrata, kaj mu bodo novega odkrila. S tako pripravo sem morala z vso naglico pobrati svoje stvari in odriniti neznanemu življenju naproti...

Pripravniška plača se mi je zdela v začetku čisto lepa. Saj otrok srednjih uradniških slojev ne vidi za karsibodi par stotakov sku-

paj. Zato sem se zdela sama sebi bogata. In res mi je prva leta bila še kar dovolj. Res, ko bi bila navezana samo na plačo, bi mi tudi trda predla. Imela sem pa precej prihranjenega denarja, s katerim sem krila izredne izdatke. Z obleko sem se že tudi prej dobro oskrbela, da jo deloma še zdaj nosim, popravljam, obnavljam, prenavljam, samo da mi ni treba delati radi nove obleke tudi novih dolgov. Tako je torej šlo še čisto lepo. Če danes gledam svojo skromno, a za mene bogato in vredno knjižnico, ki sem si jo počasi nabavljala v prvih 2 letih službe, se mi stori milo ob misli, da si že precej časa ne morem kupiti niti ene knjige. Če pa si naročim prepotrebno revijo ali časnik, da ne otopim, pa si moram naravnost od ust pritrgeti. — Prihranki so bili izčrpani, obleka ponošena — pričeli so se hudi časi. — Pa kaj bi govorila o tem. Kdor je pripravnik, sam ve za to in mnogim je bilo že od vsega začetka takol! Razen tega, da je pripravniška plača res nečuvno majhna, živim še v kraju ob železniški progi, kar mi mnogi tovariši zavidajo. To ima pa svoje slabe strani. Življenjske potrebščine namreč plačujem po isti ceni kakor v mestu, a ne samo to: niti za denar ne dobim kar potrebujem, ker kmetje raje neso v mesto na trg, kakor pa da bi prodali meni za isto ceno. Mnoge potrebščine plačujemo dražje nego v mestu, dasi so slabše kvalitete.

Že več ko pet let živim, ožir. sem živela v ugašajočem upanju, da bom dosegla obljubljeno deželo — IX. skupino in bom postala človek, nad katerim tudi nadzorniki ne bodo več smeli stresati svoje nevolje. Po 5 letih in 1 mesecu pa me je nebo osrečilo in mi izpolnilo pričakovanje — človeku se res končno zazdi, da morejo biti tu nadnaravne moči na delu, da dobiš to, kar ti po pravici gre — dobila sem dekret in denar za IX. skupino. Zato naj bo tovarišica M. K. iz 18. štev. »Učit. tov.« potolažena, ne bo ji treba kot pripravnici prositi za pokoj, njen čas za pre-

nimamo ničesar. Ti potrebuješ nove hlače, otroci nimajo čevljev niti tople obleke. Dolžni smo radi selitve na vse kraje. In ti me še vprašuješ, kaj mi je!

Obrnila se je ter si obrisala solze v predpasnik.

»Ne jokaj, Milena, in malo počakaj. Saj se nas bodo gotovo usmili in nam znatno zvišali plače. Poglej, koliko pišejo vsi časopisi o draginji in o naših neverjetno nizkih plačah. Počakaj, Milena, z Novim letom bo vse boljše.«

»Počaj, počakaj!« se je razburila. »To praviš že štiri leta in potrpežljivo čakaš, kakor Job na gnoju. Počakajte, pravijo vsi! — Toda advokat, trgovec, mesar, mlékárka in Bog ve kdo še, nam pretirajo s tožbami. Meni lahko rečeš: počakaj, Milena, potrpi. Saj bo prišlo. A oni? Oni zahtevajo in neusmiljeno terjajo!«

Pogled ji je zašel na otroka, ki sta se prenehala igrati in gledala razburjeno mamičo. Stela sta k njej in skrila svoji kodrasti glaviči v njena krila.

»Uboga otroka« je dejala »tako mala pa že občutita težo krivice!«

Jože Počakaj ni mogel gledati svoje uboge družinice. Zagledal se je v pravkar popravljen naloge in rdeče črke so se združile čez ves zvezek v njemu tako znane besede: Počakaj, počakaj, počakaj...

Zunaj je zatulil veter kakor šakal. To ga je zmotilo. Stopil je k ženi in ji sočutno dejal:

»Milena, počakaj. Saj je tudi meni hudo, ko te vidim že četrto leto na petek in svetek v eni in isti obleki, v zakrpanih nogavicah in brez plašč zmrzovati. Pogledal je otroka. »Bo, mora priti, Milena« je bruhnilo iz nje. »Bo, radi otrok. Ne verujem, da so tako neusmiljenili!«

vedbo še ni prišel, natančno 5 let mora biti težke poti pripravnika, potem boš šele zrela, in če ti kake mesce navreže, ne pritožuj se, ampak skloni se kar najgloblje moreš in bodi hvaležna! Da, hvaležna za tiste bore denarje, ki bodo tudi kmalu prenizko odmerjeni, če bo draginja rasla.

Kljub temu, da sem dosegla prvi klin uradniške lestvice, me vendar napadajo črne misli ob perspektivi, ki se mi nudi v bodočnosti. Res, nabavila si bom to in ono, v počitnicah morda malo potovanja, toda če bo to trajalo 4 leta, bodo moje potrebe večje in tudi ta plača mi bo premajhna. Zanimivo je primerjati: kolegica, samo eno leto starejša, je 6 let pred menoj, kar se tiče položaja in to samo radi tega, ker sem imela smolo, da sem bila na učiteljsku 2 leti za njo. Da, tista leta čakanja na službo nam bodo delala preglavico do upokojitve ali morda celo do smrti. — Tako prav dobro razumem one tov. iz višjih skupin, ki se prav tako pritožujejo, ker tudi njihove plače ne dosegajo eksistenčnega minimuma, dasi so višje od naših. Kdaj bo konec teh večnih odpovedi! Vse to, kar učitelja vznemirja, se mu vpleta v njegovo pripravo v šoli, zadržuje njegovo mladino posvečeno delo, ubija njegovo predanost delu in narodu. Najprej brezposelnost, nato življenje, ki komaj zasluži to ime! Ni čuda torej, če gre idealizem že pri najmlajših kaj hitro k vrugu. In vendar so nam vezane roke kljub borbenosti, ki se v nas vzbujajo radi nevdržnega položaja ne samo pripravnikov, ampak vsega učiteljstva in drugega uradništva. Roke so sicer vezane, a usta zankrat se niso zaprta, zato govorimo, kličimo, pišimo — morda pa se bodo odprla ušesa, ki so še zaprta pred našimi tožbami in zahtevami! J. G.

Težave pripravnikov

Po dolgih letih brezposelnosti smo se znašli na prvih službenih mestih. Za brezposelnostjo je prišla torej zaželjena preza-polsenost. Vsak je odhitel za svojo srečo, ko je v časopisih zagledal svoje ime.

Za prvim navdušenjem in veseljem je prišlo tudi razočaranje. Službo si nastopil skoraj nag in bos. Mesece in mesece si računjal in obračal prve svoje kovače, da si se vsaj napol oblekel. Na strokovne knjige in časopise boš moral misliti pač pazneje, ko ti bo mogoče ostal kakšen kovač. Saj se ti skoraj posmehujejo splavarji, ker ti zaslužiš mesečno 900 din, med tem, ko jih on dobi v treh tednih 1200 din, a zraven ima še hrano in pijačo, na katero ubogi pripravnik še misliti ne sme.

Splošne vesti

VABILO

JUU sekcija za dravsko banovino v Ljubljani — odsek za strokovno nadaljevalne šole vabi na posvet vse tovariše in tovarišice, ki delujejo na strokovno nadaljevalnih šolah, ali se zanimajo za te šole.

Sestanek bo v torek, 9. januarja, ob 10. uri dopoldne v prostorih sekcije JUU v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

Dnevni red:

1. Poročila odseka o delovanju strokovno nadaljevalnih šol.
2. Razgovor o bodočem delu.
3. Slučajnosti.

Prvi sestanek, sklican za 2. januar t. l., se zaradi premajhne udeležbe ni mogel vršiti. Ker so na dnevnem redu važne zadeve, ki čakajo strokovno nadaljevalne šole v bližnji bodočnosti, je nujno potrebno, da se udeležijo sestanka vsaj po 1 zastopnik iz posameznih sreskih društev, da bo lahko podal na zborovanju domačega sreskega učiteljskega društva o tem sestanku primerno poročilo.

Luč je počasi pojemale in bila vsa zaka-jena od slabega petroleja.

»Pojdimo spat« pravi Milena. »Petrolej je drag!«

Jože Počakaj in Milena sta spila čaj, otroka pa skodelico mleka.

Sli so v mrzlo sobo. Malčka sta med molitvijo brbrala o mrazu. Zobje so jima nekaj časa šklopotali; končno sta pa sladko zaspala.

Ko sta legla tudi Milena in Jože, sta nekaj časa v temi molčala. Učitelj Počakaj je računlil koliko sme do prvega bitja v trgovčevu knjigi, da bo lahko plačal nekaj na račun upnikom, ki pritisikajo od vseh strani. Končno bi mu moralo ostati še za dva para čevljev, ki jih otroka nujno potrebujeta. — Zadržnil mu je bilo, kakor bi ga kdo z nožem sunil v srce.

Njegova otroka sta se igrala pred hišo s sosedom Tončkom. Tonček oče je kmet. Pa ne preveč premožen. Svojemu otroku je kupil lepe škornje, ki jih je imel ta dan obute. Njegovi otroci pa so imeli na sebi strgane čevlje. Tonček je takoj videl, da imata njegova prijatelja strgane obutev ter jima reče: »Mene imajo moj atek rajši kot pa vaš atek vaju dva. Poglejta, kakšne škornje so mi kupili. Vidva imata pa čevlje popolnoma strgane. Pa pravijo vašemu ateku gospod učitelj. Saj niso gospod, če vama ne morejo kupiti novih čevljev.«

Iz tega premissljevanja ga zmoti Milena.

»Jože, ali nam bodo povišali plače?«

»Bodo, Milena!« je odgovoril Jože tiho, da ne bi zbudil otroka. Zopet sta nekaj časa molčala.

»Milena!« prekine Jože molk.

»Kaj je, Jože?« odgovori Milena.

»Kaj boš jutri kuhala?« vpraša Jože s strahom.

Pa še na druge težave naletiš. Čez noč postaneš upravitelj. Zopet novi križi, posebno, če so drugi na šoli starejši od tebe. Toda oni gotovo ne vedo, da se nisi sam postavil, ali pa zaprosil za upraviteljsko mesto.

Tudi to še ni dovolj. Moraš še biti tajnik pri vseh mogočih društvih in organizacijah, toda samo po imenu tajnik, v resnici pa moraš voditi vse delo. Moral bi biti: gospodar, živinorejec, predavatelj, režiser, igralec, pevovodja itd. itd. Če pa samo pripomiš, da ne zmoreš vsega, pa že so vsi po tebi, saj si mlad, a med ljudstvom se že širijo razni nepravilni očitki. Potožil sem tudi nekaterim staršem radi slabega vedenja njihovih otrok. Starši so prišli v šolo in skoraj vpili: »Mi vas plačamo, zato jih vzgajajte vi!«

Dragi pripravnik! Kaj pa za sebe, imaš kaj časa? Kdaj boš čital? Kdaj se boš pedagoško izpopolnjeval in pripravjal za praktični izpit? — Od polnoči do jutra je tvoj čas! Takrat moraš storiti to!

To naj bodo našeti glavni križi učitelja-pripravnika, toda ne smete misliti, da je tožba, ampak iskrena izpoved tovarišem in tovarišicam.

Toda ne smemo kloniti, še z večjim veseljem in podvojenimi močmi delajmo naprej, skrijmo križe in težave in upajmo: »Bo že boljše!« L. H.

Čakanje — obup

Pridružujem se vprašanju, ki ga je navedla tovarišica v »Učiteljskem tovarišu« z dne 7. dec. 1939. pod naslovom: »Vprašanje pripravnikov«.

Sem namreč »srečno« dovršila učiteljske 1. 1931. Tri leta brezposelnosti je bila prva nagrada. Na prvem službenem mestu sem si zaradi skrajno nezdrave, temne, mrzle in vlažne učilnice v privatni hiši — nakopala bolezen. Zdravje sem morala iskati ob morju. Zato sem se tudi zadolžila.

Sem poročena — mati — s 650 din plače. Dve leti je že poteklo, odkar imam pravico na prevedbo v IX. skupino.

Služinji, ki je hotela tretjino moje plače, sem bila primorana odpovedati v tej draginji. Od poučevanja, kar je moj poklic, in ostalega dela se resnično prav nič ne oddahnem. Poleg tega ima na šoli ena učna moč že tretji mesec bolniški dopust, zato še supliranje. — In v ves ta, z resnim delom okupirani čas, se vrtvajo človeku še resne skrbi za obstanek in ga mučijo do izčrpanosti.

Kdo je, o kje je, ki bi utešil lačne in žejne pravice? Z. N.

Prosimo vse tovariše in tovarišice, da pripravijo kratka poročila, ki zadevajo naše obrtno - nadaljevalne šole.

Odsek za strokovno nadaljevalne šole pri sekciji JUU v Ljubljani.

— Prosta mesta v srezu Dravograd so: Dravograd za 1 učitelja, Remšnik za 1 učitelja in Kapla za 1 učiteljo.

— Upokojeno učiteljstvo ima odslej družabne stanovske sestanke vsaki prvi delavni četrtek v mesecu ob 4. uri popoldne pri Novem svetu — Prešernova soba, Vabljeni vsi stanovski tovariši in tovarišice, da se udeležujejo teh sestankov. Na njih bomo obujali spomine na našo preteklost v šoli in izven šole ter osvežili spomin na marsikateri vesel, pa tudi težki in žalostni spomin nas samih kot že umrlih tovarišev. — No, vabljeni ste pa tudi aktivni tovariši in tovarišice, da prihajate med nas, da nam poveste kaj novega iz sedanjih dob, a obenem pa zveste marsikaj iz davnih časov od še živih šolskih kronistov iz učiteljskega življenja prehodne dobe stare v novo moderno šolo. Vabljeni in dobro nam došli!

»Ravnokar premisslujem,« pravi Milena in globoko vzdihne kot bi imela veliko težo na prsih. Čez nekaj časa pa nadaljuje: »Repo in krompir, Jože. To je najcenejše. Otrokomu bo treba kupiti čevlje. In te si moramo pritrgeti od ust.«

Jože, ki se je že sam mučil, kako bo prišel do denarja za čevlje, ji je bil za te besede neizrečeno hvaležen. Bala sta se, da bi zbudila z govorenjem otroka. Zato sta si voščila lahko noč in zaspala. Jože Počakaj je sanjal. Božični večer je. On pa hodi po trdem snegu boš, mimo velikih izložb, ki so polne toplih čevljev. Poleg čevljev pa so v vsakem oknu veliki škornji in na njih rdeči napis: »počakaj.«

Iz vseh strani mu kličejo velike glave: »Počakaj, počakaj, počakaj... Drugod zopet visijo letaki z napisi: »Plačaj, plačaj... zdaj začuje godbo. Obrne se in zagleda sprevid nepreglednih vrst škornjev. Na vsakem škornju pa je natakljena velika repa. Nekdo prime repo ter jo z vso močjo vrže Počakaju v glavo. V tem se zbudil in čuje, kako mu žena pripravlja zajtrk.

Hitro vstane in gre v kuhinjo. Žena ga prijazno pozdravi in postavi zajtrk na mizo. Med tem, ko mu odreže kos kruha, mu pravi: »Veš kaj, Jože, mogoče pa bo.«

»Bo, bo!« odgovori Jože in sreba vroči zajtrk. Mileni se pa čudno zdi, da danes še ni znil niti enkrat one neznozne besede — počakaj.

Ko je učitelj Počakaj pojedel svoj zajtrk, je poveznil na glavo klobuk, vzel pod pazduho popravljen zvezek, pozdravil ženo, naročil naj pazi na otroke, in odkorakal v šolo.

Toda, kaj ga danes moti? Vsaka stopinja, ki jo napravi po pečeni poti proti šoli, mu kriči na ušesa: »Počakaj, počakaj, počakaj...«

Jaz sem zajeceljal nekaj o predpisih, vzornih učnih načrtih in demokratizaciji šolstva. Globoko in presunjen me je pogledal in odšel. Tiho so odšli za njim, kakor da je pogreb.

Nedelja, dne 19. oktobra n. l. Potem smo imeli obravnavo žamud. Kmet Sirota je prišel v zadevi sina Jurija, ki sem ga po 14dnevni odsotnosti klical v šolo.

Bil je jezen, ker smo izvajali uporabno kmetijstvo na županovi njivi in ne na njegovih, zato me je krepko nahrulil. Ponižno sem se zagovarjal, da je bila moja dožnost otroka klicati v šolo. Odbor me je končno kaznoval z odvzemanjem plače za en mesec, ker ne vršim službe v kmetiskem duhu in po demokratičnih uredbah.

K sreči sem nekoliko bolan. Mislim, da bom kmalu umrl.

Duje Budak.

Krajnik:

Učitelj Jože Počakaj

Gospod Jože Počakaj je učitelj v oddaljeni hribovski vasi. Ima družinico. Dva vesela fantka, ki ga stalno vlačita za zakrpane hlače, se igrata volka po majhni kuhinji. Zunaj tuli okoli oglov močan veter in naznanja prihajajoče božične praznike. Žena se suče okoli štedilnika in nalaga drva, da bi čimprej skuhal čaj za svojega Jožka. Med delom je večkrat pogledala na zakrpano možovo obleko in na razposajena malčka ter večkrat globoko vzdihnila. Jože Počakaj, ki je pripravljaval šolske zvezke, jo sočutno pogleda in vpraša:

»Kaj ti je, Milena?«

»Kaj bomo počeli Jože?« mu upade žena v vprašanje. »Božični prazniki so tu. Mi pa